

Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi' nin Yasal Belgeler ve Alanyazın Temelinde Tutarlılığının İncelenmesi

Doç.Dr. Yılmaz TONBUL
Ege Üniversitesi -Türkiye
yilmaztonbul@gmail.com

Nurdan ÖDEMiŞ KELEŞ
Adnan Menderes Üniversitesi -Türkiye
nurdankeles77@gmail.com

Özet:

Bu araştırmada, Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi' nin yasal metinler ve alanyazın bulguları temelinde tutarlılığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma dokümanını Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı' nın 2016 yılında kurumların teftişine yönelik hazırlayarak yayınladığı "Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi" oluşturmaktadır. Araştırmanın problemine uygun olarak nitel araştırma temelinde doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi uygulanmıştır. Denetim rehberine Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı internet sitesinde yer alan "Yayınlarımız" sayfasından ulaşılmıştır. Dört bölümden oluşan rehber, bölümlerin alt başlıklarında yer alan ifadeler anlamlı bütünler oluşturacak şekilde ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda; denetim rehberinin, yasal dayanağa göre güncel olmama, yasal dayanak belirsizliği gibi yasal belgelerle çok sayıda tutarsızlığının bulunduğu saptanmıştır. Denetim rehberinin alanyazınla genel olarak tutarlılığa sahip olduğu ve denetim bilimine ilişkin üretilen bilgiler rehberde yer almakla birlikte, alanyazına içerik eksikliği, aykırı/uyumsuz durum ve kavram tutarsızlığı kodlarında tutarsızlıklar saptanmıştır. Bulgular, ilişkili kuramlarla ve alanyazın sonuçları ile desteklenerek yorumlanmış ve öneriler geliştirilmiştir.

Keywords: Eğitim denetimi, Denetim rehberi, Mesleki eğitim.

**E-Uluslararası Eğitim
Araştırmaları Dergisi,
Cilt: 11, Sayı: 3, 2020, ss.139-153**

DOI: 0.19160/ijer.803653

Gönderim : 1.10.2020
Revizyon1 (varsa): xx.xx.xxxx
Kabul : 15.11.2020

GİRİŞ

Denetim sürecinin, kurumsal işleyişte yapılanları kontrol etme ve düzenleme işlevi görmesi açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir. Douglas (2016), toplumsal hayatın en sancılı konularından biri olan kurum-birey ilişkisini dinamik bir şekilde ele aldığı kitabında, bireylerin gereksinimlerine duyarlı kurumları ortaya çıkarmak için bireyleri değil, kurumları dönüştürmekle ve yapılanları denetlemekle işe başlanmalı vurgusunu yapmıştır. Taymaz (2015), denetimi kamu ve kurum yararına insan davranışlarının denetlenmesi olarak tanımlarken, Aydın' a (2016) göre denetim, günümüzde kontrol etmekten öte geliştirme odaklı bir işlev görmesi gerekmektedir. Toprakçı ve Akçay (2016) ise eğitim denetimini, eğitimdeki örgütlerin amaçlarını gerçekleştirme düzeyini saptamak, en iyi çıktıları elde edebilmek adına gereken tedbirleri almak ve sürecin gelişimini sağlama çabalarının hepsi olarak tanımlamıştır. Eğitim denetimi eğitim sisteminin bir alt sistemi olduğu gibi, Türk Eğitim Sistemi' ni oluşturan Millî Eğitim Bakanlığı' nın (MEB) da çeşitli alt birimlerden oluştuğu görülmektedir. Denetim uygulamalarında sorunları saptama, değerlendirme ve geliştirme aşamaları, sistemde yer alan tüm kurumlar için bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Söz konusu gereklilik, denetimin neye göre ve nasıl yapılacağını ayrıntılı olarak ortaya koyan bir rehberi gerektirmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığı merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı olarak örgütlenmiştir (Resmî Gazete, 2011, m.3). Türk Millî Eğitim Sistemi örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Örgün eğitim okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamakta, yaygın eğitim ise örgün eğitim yanında ve dışındaki tüm eğitim faaliyetlerini kapsamaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı kapsamındaki tüm okul ve eğitim kurumlarının denetim ve rehberlik faaliyetlerini ise Teftiş Kurulu Başkanlığı Birimi yürütmektedir. MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından denetlenen eğitim kurumlarından biri olan Mesleki Eğitim Merkezleri, Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü kapsamında yer almaktadır (MEB, 2020-a).

2014 yılında süregelen denetim anlayışında bir yenilik yapılmış, Bakanlık kapsamında yer alan tüm okul ve eğitim kurumları için ayrı ayrı denetim rehberleri hazırlanarak yayınlanmıştır (Kayıkçı, Özdemir ve Özyıldırım, 2018: 2173). Bu rehberlerden biri de Mesleki Eğitim Merkezleri için hazırlanmış ve kullanıcılara sunulmuştur. Bu merkezlerde verilen mesleki eğitimin ülke kalkınmasındaki önemli yeri, onun gelişim sürecine de göz atmayı gerekli kılmaktadır.

Mesleki eğitim sürecinin ilk aşaması aile içinde başlamış, ailenin ihtiyacının iş bölümü ile karşılanması sonucu meslekler ortaya çıkmıştır. Ailedeki üretimin ardından mesleki eğitimde el sanatları ve lonca sistemi etkili olmuştur. Lonca sistemi mesleki eğitimde sırasıyla çıraklık, kalfalık ve ustalık hiyerarşisini içermekte, görerek, yaparak ve deneme-yanılma yöntemi ile verilen eğitimden oluşmaktadır. (Anapa, 2008: 13). Türkiye’de mesleki eğitimin kökeni de 13. yüzyılda yaygın şekilde Ahilik olarak anılmaya başlayan lonca sistemine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti’ nin kuruluşunda siyasi ve ticari hayatında oldukça önemli bir yeri olan Ahilik Teşkilatı’ na meslek sahibi olanlar katılmakta; usta, kalfa, çırak hiyerarşisi içinde meslekler icra edilmekteydi (MEB, 2020-b). Ahiliğin sona ermesi ile birlikte mesleki teknik eğitime ilişkin gelişmeler arasında, Tanzimat sonrası İstanbul Yeşilköy’ de açılan Avrupalı ve modern bir tarzı olan Ziraat Mektepleri’ nin açılması ile günümüz mesleki ve teknik eğitimine benzer olan Kılıçhane binasında 1868’de bazı mesleklerin öğretildiği bir okul açılarak burada bazı branşlarda meslek eğitimine başlanması sayılabilir (Gemici, 2010: 81). Cumhuriyet döneminde modernleşme ve kalkınma hedeflerinde mesleki ve teknik eğitim belirli bir sistem dâhilinde ele alınmış, özellikle sanayileşme hedefi ve bu kapsamda açılan kurumlar, mesleki ve teknik eğitime olan ihtiyacı daha belirgin bir hale getirince, Maarif Vekâleti bünyesinde mesleki ve teknik eğitimle ilgili bürokratik yapılanmalara gidilmiştir. Cumhuriyet Türkiye’ sinde mesleki ve teknik eğitim, kırsal alandan şehirlere doğru hayatın her alanında ve ülkedeki her yerleşim biriminde kendini göstermeye başlamıştır. Ticaret, terziilik, balıkçılık, açıcılık, marangozluk, inşaat teknik okulu gibi birçok farklı mesleki eğitim kurumu açılmıştır. Ayrıca mesleki eğitimde kız öğrencilerin ağırlığı artırılmış nicelik ve nitelikçe farklı kız meslek okulları kurulmuştur (MEB, 2020-b). Mesleki eğitim kurumlarının çoğalması işleyişlerinin yasalara dayalı yapılması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir.

Mesleki Eğitim Merkezlerinin güncel yasal dayanağı 3308 sayılı ve 05.06.1986 tarihli Mesleki Eğitim Kanunu’dur. Bu kanunda yer alan “Çıraklık Eğitimi Merkezi” ibaresi 29.06.2001 tarihli ve 4702 sayılı Kanunun 22’ nci maddesiyle “Mesleki Eğitim Merkezi” olarak değiştirilmiştir (Resmî Gazete, 1986). 26.03.2017 tarih ve 28758 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (Resmî Gazete, 2017) te mesleki eğitim merkezi, kalfalık ve ustalık eğitimi ile mesleki ve teknik kurs programlarının uygulandığı eğitim kurumu olarak tanımlanmıştır. Mesleki eğitim merkezlerinde ortaöğretim öğrencilerine teorik ve pratik eğitim birbirini tamamlayacak biçimde kalfalık ve ustalık eğitimi verilmektedir. Söz konusu yönetmelikte bu merkezlerin amacı, ulusal yeterliklere ve meslek standartlarına uygun olarak işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip işgücünün yetiştirilmesi, beceri ve meslek bilgilerinin güncelleştirilmesi, uygulanan programlar ile meslek etiği, girişimcilik bilinci, iş sağlığı ve güvenliği, iş ahlakı, sosyal ve çevresel sorumluluk bilinci ve iş alışkanlığı kazandırarak bu işgücünü istihdama hazırlamak olarak belirtilmiştir.

Türkiye’ de mesleki eğitim merkezleri, 2020 itibarıyla 55 ana dal altında yer alan 203 alt meslek dalının ihtiyaç duyduğu meslek elemanını yetiştirmekte, eğitim ve istihdam piyasası arasında bir köprü niteliği göstermektedir (MEB, 2020-c). Gerek ülke kalkınmasında görev alan nitelikli işgücü piyasasını oluşturmak gerekse geleceğin teknolojik, yenilikçi ve girişimci meslek mensuplarını yetiştirmek bakımından önemli bir işlevi olan bu merkezlerin işleyişi ve denetimi de ayrıca önem kazanmaktadır. Kontrol, durum saptama, değerlendirme ve geliştirme süreçleri (Aydın, 2014) ile bu merkezlerde gerçekleştirilecek olan denetim süreci Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından oluşturulan “Mesleki Eğitim Merkezleri Denetim Rehberi” ile de belli standartlara ve izleneye oturtulmuştur. Bu rehberlerin hem denetmenlere bir yol haritası çizdiği hem de bu kurumlarda görevli yönetici ve öğretmenlere hangi konularda denetleneceklerine ilişkin bilgi verdikleri söylenebilir. Bu tür rehberlerin işleyişi kolaylaştırmanın yanı sıra, ortaya çıkan aksaklıkları saptamada ve ivedilikle gidermede işlevsel olmaları beklenmektedir. Tonbul’ a (2020) göre kurumsal işleyişte aksayan yönleri ortaya koymada, kuramlar oldukça yararlı olabilir. Örneğin, Kurumsal Kuram’ da (Zucker, 1977) örgütsel yapıların-örneğin mesleki eğitim merkezleri-kendi dinamikleri ile sorunları saptamanın, bunları ilişkili kurumlarla paylaşarak gerekli düzenlemelerin yapılması için gerekli birimlerin oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. Kontrol Kuramı (Carver & Scheier, 1999) kurumda aksayan yönlerin nasıl saptandığı ve saptanma yönteminin çalışanlar açısından nasıl karşılandığı ile ilgilenirken; Bürokrasi Kuramı’ nda (Weber, 2000), örgütsel işleyişte her faaliyetin açıkça tanımlanması, görev, yetki ve sorumluluk dağılımlarının yazılı belgelerle birbiri ile tutarlı olacak şekilde kayıt altına alınması gerektiği, aksi halde karmaşaya yol açacağı vurgusu vardır. Kaos Kuramı’ nda Douglas ve Euel (1996) karmaşayı doğal saymakla birlikte, alt sistemler arasındaki etkileşim yetersizliğinin belirsizliği daha da artıracaklarını, kontrol edilebileceklerin oranını artırmanın ise düzenlemelerle mümkün olacağını varsaymıştır. Yine, Dinamik Yetenekler Kuramı da bir kurumun

sürekliliğini, çevresel değişimleri algılama, bunlarla uyumsuzluğu ortaya koyabilme ve yenileşme kapasitesi ile ilişkilendirmektedir (Eisenhardt & Martin, 2000). Mesleki Eğitim Merkezleri, bireylere kazandırdığı yetkinliklerden dolayı hem ekonomiye hem de bireylere oldukça yararlı ve özgün kurumlardır. Denetim rehberinin bu özgünlüğü sağlamaya dönük düzenlenmesi bu anlamda önemlidir. Bu kurumlara yönelik denetim uygulamaları özgün olmalıdır. Bundan dolayı, farklılaştırılmış (İlğan, 2008) denetim modellerine yer verilebilir. Söz konusu özgünlük, bu kurumlarda görev yapanlarda aidiyet duygusunu artırmada ve örgütsel vatandaşlık davranışlarını geliştirmede etkili olabilir. Tonbul' a (2020) göre Dinamik Yetenekler Kuramı, kurumsal kimliğin kazanılmasında, kurumların kendilerini başkalarından farklı kılan özellikleri öne çıkararak, çevrelerindeki değişimi algılama, öğrenme, bütünleştirme ve koordinasyon yeteneklerini nasıl kullandıklarının farkına varmalarında işe koşulabilir. Bu anlamda yasal düzenlemelerdeki değişiklikler ve alanyazındaki bulgular izlenmeli ve denetim rehberlerinde gerekli güncellemelerin yapılması gerekir. Bu işlemi sadece bireylerden beklemek yerine, süreç ile ilgili yapıyı oluşturanın daha doğru olacağı söylenebilir.

Rehberdeki mevzuat atıflarına ilişkin rehberin kapsam ve sınırlılığı bölümünde *"Rehber, kurumların işleyişi ile ilgili yasal düzenlemeleri kaldırmaz, kısıtlamaz ve sınırlandırmaz. Denetim sırasında kurumların özelliğine göre ortaya çıkabilecek özel durumlar, okulun şartlarından kaynaklanabilecek ve rehberde öngörülemeyen istisnai hususların ortaya çıkması halleri denetimin dışında bırakılmaz. Denetimlerde yürürlükteki hukuki düzenlemeler dikkate alınacaktır. Ayrıca denetim rehberinde yer almayan hususlar için ilgili mevzuat hükümlerine göre rehberlik ve denetim yapılacaktır. Rehberde yer alan mevzuat atıfları bilgi amaçlıdır."* ifadesi ile rehberin yasal belgeler bağlamındaki güncellik durumuna ilişkin bir açıklama yapılmaktadır. Ancak 2014 tarihli MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı Görev, Yetki, Sorumluluk ve Çalışma Esaslarına Dair Yönerge' de Rehberlik ve Denetim Daire Başkanlığının Görevleri kapsamındaki 25. madde g bendinde *"Bakanlık merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı ile okul, kurum ve personelin rehberlik ve denetimine ilişkin esasların ve rehberlerin hazırlanması, uygulanması ve geliştirilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütme"*, ifadesi ile denetim rehberinin geliştirilmesinin dolayısıyla güncel tutulmasının Başkanlık görevlerinden olduğu da açıkça ifade edilmektedir.

Eğitim denetimi, alanda yapılmış ya da süregelen eğitimsel faaliyetlerin amaca, planlamaya, mevcut insan ve madde kaynağı ile yasal prosedürlere uygun gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit eden bir bilim dalıdır (Toprakci, Cakirer, Bilbay, Bağcivan & Bayraktutan, 2010: 15). Eğitim denetimine dair sınırlı da olsa bir alanyazının olduğu görülmekle birlikte Akyol ve Yavuzkurt (2016) alanda yapılan çalışmaların yeterli olmadığını ve geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Eğitim denetimi bilimi alanyazınında yapılan incelemede Mesleki eğitime ilişkin yapılan çalışmalar (Kocatürk, 2006; Yazgeç, 2008; Tokuç, Evren ve Ekuklu, 2009; Gemici, 2010; Tonbul ve Kılıçoğlu, 2013; Hoş, 2012; Aydoslu, 2014; Akkuş Aydemir, 2015; Üzümcü, 2016; Bağış, 2017; Horuz, 2017; Kösesoy ve Oğuzöncül, 2020; Somuncu, 2020) olmasına rağmen, mesleki eğitimin denetimine dair bir çalışmaya rastlanmadığı gibi söz konusu rehberle ilgili bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Alanyazında denetim faaliyetlerinden duyulan rahatsızlığı belirlemeye yönelik (Şahin, 2017) çalışmalar da mevcuttur. Rehberin yasal belgeler ve alanyazınla tutarlılığının incelenmesinin gerek uygulayıcılara yol göstermesi gerekse alanyazındaki bu eksikliği gidermesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi' nin alanyazın ve yasal belgeler temelinde tutarlılığının incelenerek, araştırma bulgularına dayalı olarak araştırmacılara ve uygulayıcılara öneriler geliştirmektir.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizinde kullanılan yöntemlere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın problemine uygun olarak nitel araştırma temelinde doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmada gözlem, doküman analizi, görüşme gibi yöntemlerle durumlar bütüncül bir biçimde ortaya koyulmaktadır. Doküman inceleme nitel araştırmalarda tek başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılabildiği gibi, diğer nitel desenlerin kullanıldığı durumlarda ek bir bilgi kaynağı olarak da işe koşulabilir. Doküman inceleme yöntemi, araştırılması amaçlanan olgu ve olgulara ilişkin bilgi içeren yazılı materyalleri kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu tekniğe ihtiyaç duyulmasının en belirgin iki nedeni bulunmaktadır. Bunlar; veri toplamada çeşitliliğin sağlanması ve başka teknikler ile araştırmanın imkânsız olmasıdır (Ekiz, 2017: 70). Doküman incelemesi kişisel dokümanlarda olduğu gibi kamu ve arşiv dokümanlarında da kullanılabilmektedir. Denetim rehberleri, MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı' nın denetimde uygulama birliği sağlamak amacıyla kullandığı kamu belgeleri olarak doküman incelemesine uygun belgeler olduğundan bu araştırmalar da doküman incelemesinin aşamalarına göre analiz edilmiştir.

Çalışma Dokümanı

Meb Teftiş Kurulu Başkanlığı, 2016 yılında çeşitli kurumların teftişine yönelik olarak hazırlanan 16 adet rehberlik ve denetim rehberi yayımlamıştır. Bu rehberlerde maarif müfettişlerinin teftiş sürecinde uygulayacakları esaslar bulunmaktadır. Çalışma dokümanı, yayınlanan rehberler arasında yer alan “Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi” dir. Söz konusu belgeye MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı internet sitesinde yer alan “Yayınlarımız” sayfasından 24.04.2020 tarihi itibarıyla ulaşılmıştır. Alanyazınla tutarlılık/tutarsızlık alt amacı için taranan ulusal denetim kitapları, son on yıla ait alanyazında yapılmış olan doktora tezleri ve makaleler ile sınırlandırılmıştır Tezlere ilişkin tarama Yükseköğretim Kurulu (YÖK) veritabanı üzerinden gerçekleştirilirken, makaleler Google Scholar, Ege Üniversitesi erişime açık veri tabanı üzerinden yıl filtrelemesi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Alanyazın ile uyum alt amacı için ortaya çıkan veriler, burada adı geçen yayınlarla ve bu yayınların taranmasında kullanılan kodlarla sınırlıdır.

Verilerin Toplanması ve Analiz Yöntemleri

Doküman inceleme tekniğinin uygulanması beş aşamadan oluşmaktadır: (1) Dokümanın seçilmesi, dokümana ulaşılması ve dokümanı sınırlama, (2) Dokümanın orijinalliğini kontrol etme, doküman anlamaya çalışma, detaylı ve derinlemesine okuma, (3) İçerik analizi, kategorilerin/temaların oluşturulması ve analiz birimlerinin yerleştirilmesi, (4) Sayısallaştırma ve yüzdelerle ifade etme (isteğe bağlı), veriyi raporda kullanma ve yorumlama, (5) Araştırmacının yayına dönüşmesi (Kıral, 2020). Dokümanlara ulaşma aşamasında, Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı internet sitesinden, ardından rehberde bahsedilen ilgili kanun, yönetmelik, yönerge, genelge ve diğer yasal belgelere yine bakanlığın kendi sitesinden ulaşılarak orijinalliği teyit edilmiştir. Dokümanları anlama aşamasında öncelikle ilgili rehber ardından rehberde söz edilen mevzuat detaylı incelenmiştir. Bu bağlamda rehber dört ana başlık temelinde incelenmiştir: Bunlar, (1) Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar, (2) Rehberlik ve Denetim İlkeleri, (3) Rehberlik ve Denetim Esasları, (4) Rehberlik ve Denetim Raporlama Standartları’ dir. Bu başlıklar anahtar sözcükler olarak belirlenmiş yapılan tarama sonucunda tezler ve bilimsel hakemli dergilerde yayınlanan makaleler ile alanda yazılmış kitaplar dikkate alınarak rehber analiz edilmiştir. Bu başlıkların alt başlıklarında yer alan ifadeler anlamlı bütünler oluşturacak şekilde ayrı ayrı ele alınarak analiz edilmiştir. Denetim rehberinin alanyazınla tutarlılığı alt probleminde denetimin tanımı, amacı (saptama, değerlendirme, geliştirme); işlevleri (bireysel, siyasal, ekonomik, toplumsal, felsefi), ilkeleri (amaçlılık, süreklilik, bütünlük, ivedilik etkileşim, bireysel farklara dikkat) ve denetim modelleri (bilimsel, sanatsal, öğretimsel, kliniksel, gelişimsel, farklılaştırılmış vb.) gibi kavramların rehberde yer alması durumu veya ilintili açıklamaların yapıp yapılmadığı açısından incelenmiştir.

Veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde birbirine benzer olan veriler belirli kavram ve temalar çerçevesinde bir araya toplanmakta ve bunlar okuyucunun anlayacağı bir dille yorumlanarak sunulmaktadır. İçerik analizi; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 240-242). Bu nedenle verilerin analizi aşamasında öncelikle söz konusu rehberdeki ve atıf yapılan yasal belgelerdeki kodlar; sonrasında ise temalar belirlenmiştir. Bu temalar; “Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarlılığı”, “Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarsızlığı”, “Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarlılığı” ve “Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarsızlığı” olarak ortaya çıkmıştır. Bu analizde verilerin mutlaka nicelleştirilmesi gerekmeyebilir ancak veriler, yüzde dağılımı ya da sayısallaştırma yoluyla da verilebilir. Bu bağlamda, rehber incelenerek belgenin anlaşılması süreci, gerçekleştirilmiş, bulgular ışığında temalar oluşturulmuş ve tablolarda sayısallaştırmadan yararlanılmıştır. Son olarak veriyi kullanma aşamasında belirlenen temalara göre uygun olan alıntılarla analiz desteklenmiş ve yorumlanmıştır. Verilen içerik analizi örneği Tablo 1’ de yer almaktadır.

Tablo1’ de görüldüğü gibi veri analiz sürecinin daha iyi anlaşılması için denetim rehberinde yer alan “Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarlılığı”, “Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarsızlığı”, “Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarlılığı” ve “Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarsızlığı” temalarına uygun olan ifadelerden birer örnek verilmiştir.

Rehberdeki bazı ifadeler gerek içerik yönünden detaylı olması gerek gönderme yapılan yasal belgenin ilgili maddesinin kapsamının geniş olması nedeniyle birden fazla temayla ilişkili çıktığı için her temanın altında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Örneğin rehberin “Genel Değerlendirme” bölümünde “Bu bölümde kurumda yapılan rehberlik ve denetimin hangi önceliklere göre yapıldığı, denetimin planlanan şekilde bitirilip bitirilmediği, denetim planlanan şekilde yapılamıyorsa bunun nedenleri ve alınacak önlemler belirtmeli, varsa belirtilmesi gereken diğer hususlar bu bölümde ele alınmalıdır” ifadesinin yasal dayanağına ulaşamamıştır. Bu nedenle ilgili ifade “Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarsızlığı” kategorisinin “yasal dayanak belirsizliği” kodu kapsamında ele alınmıştır. Diğer taraftan ifade alanyazınla uyum gösterdiği için “Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarlılığı” kategorisinin “Alanyazına uygunluk” kodu kapsamına da alınmıştır.

Tablo1. Denetim rehberinin yasal belgelere ve alanyazına göre içerik analizi örneği

Tema	Kategori	Kod	Temayla ilişkili ifadeler & Gönderme yapılan yasal belge/ ilgili madde
Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle ilişkisi	Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarlılığı	Yasal dayanağa uygunluk	<p>Rehberde: 1.Mali Kaynakların kullanımı: Pansiyonlu merkezlerde bütçelerin amacı doğrultusunda kullanılma durumu Mali yıl itibarıyla pansiyon bütçesinin hazırlanması (Mesleki Eğitim Merkezlerinde Parasız Yatılı Çırak Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlar ile Pansiyonların Yönetimi Yönetmeliği Md. 22) Yasal belgede: Madde 22 — Pansiyonların bütçeleri mali yıl itibarıyla düzenlenir ve Millî Eğitim Bakanı'nca onaylanır.</p>
			<p>Rehberde Mali Kaynakların kullanımı bölümü Pansiyonlu merkezlerde bütçelerin amacı doğrultusunda kullanılma durumu a bendinde "Mali yıl itibarıyla pansiyon bütçesinin hazırlanması" ifadesine ilişkin Mesleki Eğitim Merkezlerinde Parasız Yatılı Çırak Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlar ile Pansiyonların Yönetimi Yönetmeliği Md. 22' ye atıf yapılmıştır. Söz konusu yasal dayanağa ulaşılarak ifadenin yasal dayanakta karşılığının bulunduğu belirlenmiştir. Bundan dolayı ifade yasal belgelerle tutarlılık teması altındaki "yasal dayanağa uygunluk" kodu kapsamına alınmıştır.</p>
	Denetim Rehberinin Yasal Belgelerle Tutarlılığı	Yasal dayanağa göre güncel olmama	<p>Rehberde: 2.Öğretim etkinlikleri: -Uygulama: Usta öğreticilik ve eğitici personel iş pedagojisi kursu ile ilgili iş ve işlemlerin incelenmesi Yasal belgede: "Usta öğreticilik ve eğitici personel iş pedagojisi kursu: İş yeri açma veya ustalık belgesine sahip olup aday çırak, çırak, kalfa ve öğrencilerin iş yerindeki eğitiminden sorumlu mesleki eğitim tekniklerini bilen ve uygulayan kişileri yetiştirmek üzere kurumlarda iş pedagojisi kursu açılır. Usta öğretici belgesine sahip personeli bulunmayan işletmelerde aday çırak, çırak, kalfa ve öğrencilerin iş yerindeki eğitiminden sorumlu olanlar da bu kurslara katılabilir."</p> <p>Rehberde öğretim etkinlikleri bölümünde yer alan "Uygulama" kısmındaki ifadeye ilişkin Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği' ne atıf yapılmıştır. Oysaki bu yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır. Bu ifadenin yasal dayanağı güncel değildir. Usta öğreticilik ve eğitici personel iş pedagojisi kursu ile ilgili iş ve işlemlerin incelenmesi, Mesleki Eğitim Merkezleri Yönetmeliği' nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik madde 32' de belirtilmektedir. Rehberdeki ifadenin söz konusu yönetmeliğe göre yeniden güncellenmesi gerekmektedir. Bundan dolayı ifade yasal belgelerle tutarsızlığı teması altındaki "yasal dayanağa göre güncel olmama" kodu kapsamına alınmıştır.</p>
Denetim Rehberinin Alanyazınla ilişkisi	Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarlılığı	Uygunluk	<p>Rehberde: 8. Genel Değerlendirme: Bu bölümde kurumda yapılan rehberlik ve denetimin hangi önceliklere göre yapıldığı, denetimin planlanan şekilde bitirilip bitirilmediği, denetim planlanan şekilde yapılamadıysa bunun nedenleri ve alınacak önlemler belirtilmeli, varsa belirtilmesi gereken diğer hususlar bu bölümde ele alınmalıdır Alanyazında: Teftiş etkinliklerinin tümünün değerlendirilmesi teftişin niteliğini de ortaya koymaktadır. Değerlendirme en az iki kademededen oluşan çalışmalarla tamamlanabilir. İl olarak amaçlara ulaşmak üzere planlanan ve yürütülen çalışmalar değerlendirilerek üzere denetim ve incelemeler yapılmasını, elde edilen verilerin kıyaslanarak sonunda yargıya varılmasını gerektirir (Curtin, 1964; Akt. Taymaz, 2015: 169).</p> <p>Rehberde "8.Genel Değerlendirme" bölümünde kurumda yapılan denetimin hangi önceliklere göre yapıldığı, denetimin planlanan şekilde bitirilip bitirilmediği, denetim planlanan şekilde yapılamadıysa bunun nedenleri ve alınacak önlemlerin belirtilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu ifadeye uygun olarak alanyazında teftiş etkinliklerinin tümünün değerlendirilmesinin teftişin niteliğini ortaya koyacağından, iki aşamalı olarak yapılabilecek bu değerlendirmede ulaşılan verilerin amaçlarla kıyaslanarak yargıya varılmasından bahsedilmiştir. İfadenin alanyazınla uyum göstermesinden ötürü alanyazınla tutarlılık teması altındaki "alanyazına uygunluk" kodu kapsamına alınmıştır.</p>
	Denetim Rehberinin Alanyazınla Tutarlılığı	İçerik eksikliği	<p>Rehberde: 6. Denetim, İzleme ve Değerlendirme Öğretmenlerin mesleki çalışmalarının incelenmesi Alanyazında: Aydın' a (2016) göre mesleki çalışmalara ait belgeler, öğretime gösterilen önemi ve hazırlığı gösteren belgelerdir Ayrıca bu çalışmalar öğretmenlerin sahip olduğu becerilerini koruması ve geliştirmesi için almış olduğu hizmet içi eğitimler ile öğretmenden beklenen diğer görevlere ait becerilerini gösteren özet belgeler olmaktadır. Bu nedenle bu belgelerin de öğretmeni değerlendirmede önemli veri kaynaklarından olduğu söylenebilir (Altun, 2014:54).</p> <p>Rehberde Denetim, İzleme ve Değerlendirme bölümünde "Öğretmenlerin mesleki çalışmalarının incelenmesi" kısmı alanyazından alınacak mesleki çalışmaların neler olabileceği ve neden önemli olduğu gibi ifadelerle daha netleştirilebileceği ve zenginleştirilebileceği belirlenmiştir. Bu nedenle ifade alanyazınla tutarsızlığı teması altındaki içerik eksikliği kodu kapsamına alınmıştır.</p>

Geçerlik ve Güvenirlilik: Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için çeşitli teknikler kullanılmıştır. Uzman incelemesi ve meslektaş teyidi ile verilerin iç geçerliği (inandırıcılık) sağlanmıştır. Meslektaş teyidinde verilerin karşılaştırılarak uyumunun ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Uzman incelemesi ise araştırma sürecine eleştirel gözle bakan ve araştırmacıya geribildirimde bulunan uzman görüşünü ifade etmektedir (Creswell, 2017, s: 202). Araştırmanın geçerliğini sağlamak için öncelikle meslektaş teyidine gidilmiştir. Bunun için MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı' nın farklı kurumlara yönelik denetim rehberlerini inceleyen araştırmacılar

düzenli aralıklarla her hafta belirlenen gün ve saatte internet ortamında canlı toplantı araçları üzerinden bir araya gelmiştir. Tekrar izlenebilmesi için bu toplantılar kaydedilmiştir. Toplantılarda rehberlerin hangi yönlerden incelenebileceğine ilişkin tartışmalar yapılmıştır. Sonrasında ise araştırmacılar inceledikleri rehberlere yönelik içerik analizi yaparak kodlar ve temalar oluşturulmuş ve bunların benzer ve farklı yönleri üzerinde durulmuştur. Anlaşmazlığa düşülen noktalar değerlendirilmiş ve fikir birliğine varıncaya kadar toplantılar devam etmiştir. Çözüme kavuşturulan bir anlaşmazlığa örnek vermek gerekirse; “*Öğretim Materyallerinin Yeterliliği: Ders kitabı, ders araç-gereci, bilgisayar, modül kitapları, atölye ve laboratuvar araç-gereci, makine, cihaz ve tesisatı gibi materyallerin yeterlik durumu*” ifadesine ilişkin yasal dayanağa ulaşılamamıştır. Araştırmacılar tarafından bu konuda mutlaka bir yasal dayanak bulunabileceği ifade edilmiş ve yazar tarafından yasal dayanaklar tekrar gözden geçirilmiştir. İnceleme sonucunda yasal dayanaklarda bu ifadeye ilişkin yine bilgi bulunamamış ve bu durum araştırmacılarla paylaşılmıştır. Böylece bu ifadenin yasal boşluk kapsamında ele alınmasına karar verilmiştir.

Ayrıca uzman görüşü için denetim alanında yetkin ve yayımları olan bir akademisyen ile bir maarif müfettişi bu toplantılarda yer alarak toplantı sürecinde geribildirimlerde bulunmuşlardır. Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için değerlendirilen rehberlerin görüş birliğine dayalı olarak analiz edilmesine ve raporlaştırılmasına dikkat edilmiştir. Son toplantının ardından çalışma, alanında uzman akademisyenlere gönderilmiş ve onların görüşleri de çalışmaya dâhil edilmiştir. Diğer araştırmacıların talebi olursa veya gelecekte başka bir araştırmada karşılaştırma yapmak gerekirse diye araştırmanın ham verileri saklanmış böylece dış güvenilirlik (teyit edilebilirlik) artırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmacının rolü

Araştırmacıardan biri, maarif müfettişlerinin denetim uygulamalarında rolü, eğitim kurumlarındaki soruşturmalar, denetim ve mesleki eğitim merkezleri alanında çalışmaları olan bir akademisyen olup lisansüstü düzeyde denetim dersleri okutmaktadır. Diğer araştırmacı ise bir dönem boyunca denetim dersi kapsamında Mesleki Eğitim Merkezleri ile ilgili çalışma yürütmüş, ders süresince maarif müfettişleri ve diğer lisansüstü öğrencilerle birlikte denetim rehberlerinin tartışıldığı bir ortamda bulunmuştur. Her iki araştırmacı maarif müfettişleri, Mesleki Eğitim Merkezleri yöneticileri ve eğitim denetimi alanında araştırmaları bulunan öğretim üyeleri ile uzun süre etkileşimde bulunarak entellektüel bir birikim oluşturmuşlardır. Araştırmacıların mesleki ağı oldukça geniş olup sahip oldukları bu sosyal sermayenin çeşitliliği, farklı alanların uzmanlarından işe dönük geribildirim almayı da kolaylaştırmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi’ nin yasal belgeler ve alanyazın temelinde incelenmesi sonucu ortaya çıkan tema ve kodların dağılımına; bulgulara ilişkin alıntılara ve yorumlara yer verilmiştir. İnceleme sonunda rehberin yasal belgelere göre incelenmesi ve alanyazına göre incelenmesi olmak üzere iki tema ortaya çıkmıştır. Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi’ nin bu temalara göre incelenmesine ilişkin bulgular aşağıda sırayla yer almaktadır.

1.Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi’ nin yasal belgelere göre incelenmesi

Bu tema kapsamında denetim rehberi yasa, yönetmelik, tebliğ ve resmî belgelere göre incelenmiş ve rehberin yasal belgelerle tutarlılığı ve tutarsızlığı olmak üzere iki kategori ortaya çıkmıştır. Tutarlılık kategorisi rehberin güncel yasal dayanağa uygun biçimde atıf yaptığı ifadeleri kapsamaktadır. Tutarsızlık kategorisi ise yasal dayanağa göre güncel olmayan, eksik ya da fazla ifade edilen, yasal dayanağın bulunmadığı, güncel yasal dayanak olmasına rağmen atıf yapılmayan ve ilgisiz yasal dayanakların belirtildiği ifadeleri kapsamaktadır. Bu kodlar ve bulguları Tablo 2’ de yer almaktadır.

Tablo 2. Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi’ nin yasal belgelere göre incelenmesi

Tema	Kategori	Kod	f
Yasal belgelere göre incelenmesi	Yasal belgelerle tutarlılığı	Yasal belgelere uygunluk	35
		Yasal dayanağa göre güncel olmama	47
	Yasal belgelerle tutarsızlığı	Yasal dayanağa göre eksik ifade edilme	1
		Yasal dayanağa göre fazla ifadelendirilme	5
		Yasal boşluk	8
		Yasal dayanak belirsizliği	26
		İlgisiz yasal dayanak belirtme	1

Tablo 2’ ye göre denetim rehberinin tümü incelenmesi sonucu 123 ifadede, yasal belgelerle tutarlı olan kısımların (f=35) olmasına karşın yasal belgelerle tutarsızlıkların (f=88) daha fazla olduğu görülmektedir.

Aşağıda tutarlılık ve tutarsızlığın hangi kodlarda olduğu verilerek kuramlarla ilişkilendirilmiş, alanyazın bulgularıyla desteklenerek yorumlanmıştır.

1.1. Yasal belgelerle tutarlılığı

Rehberin yasal belgelerle tutarlılığı kategorisi kapsamında yasal belgelere uygunluk kodu (f= 35) bulunmaktadır. Bu kod rehberin güncel yasal dayanağa uygun biçimde atıf yaptığı, yasalarla desteklenen, güncellenme ihtiyacı bulunmayan ifadeleri kapsamaktadır. Tutarlılık kategorisindeki ifadelerin tutarsızlık kategorisine göre daha az sayıda olduğu bulunmuştur. Tutarlılık kategorisini oluşturan yasal belgelere uygunluk koduna ilişkin örnek aşağıda verilmiştir.

Rehberde yer alan *"Bu yönergenin amacı; ...eğitim bölgeleri ve eğitim kurullarının oluşturulmasına ilişkin temel ilkeleri, yönetimi, işleyişi ve işlevlerini düzenlemektir."* ifadesinde MEB Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi Madde 1' e atıfta bulunulmuştur. Söz konusu yasal dayanağa ve ilgili maddeye ulaşarak rehberdeki ifadenin yasal belgelere uygun olduğu belirlenmiş ve bu kod kapsamına alınmıştır. Rehberin yasal belgelerle tutarlılığının tutarsızlığına göre düşük olması, işleri rehberde göre yürütmekle sorumlu uygulayıcılar açısından olumsuz bir durum olarak görülmektedir. Max Weber' in Bürokrasi Kuramı' nda "Yasalarla düzenlenmiş yetki alanı" bürokrasi kavramının niteliklerinden biridir (Şişman, 2019). Rehberin uygulayıcıları olan maarif müfettişlerinin denetim işlemlerini rehberdeki yönlendirmelere göre yaptıkları göz önüne alındığında, yetki alanları ile rehberin yasal belgelerle tutarlılığı arasında sıkı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu bağlamda rehberin yasal belgelerle tutarlılığının artırılarak denetim işlemlerinin daha güvenilir yapılmasına katkı sağlanabilir.

1.2. Yasal belgelerle tutarsızlığı

Denetim rehberinin yasal belgelerle tutarsızlığı kategorisi; yasal dayanağa göre güncel olmama yasal dayanağa göre eksik ifade edilme, yasal dayanağa göre fazla ifadelendirme, yasal boşluk, yasal dayanak belirsizliği ve ilgisiz yasal dayanak belirtme kodlarından oluşmaktadır. Bu kategori altında çoktan aza sırayla; yasal dayanağa göre güncel olmama, yasal dayanak belirsizliği, yasal boşluk, yasal dayanağa göre fazla ifadelendirme yasal dayanağa göre eksik ifade edilme ve ilgisiz yasal dayanak belirtme kodlarına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Aşağıda tutarsızlık kategorisine ilişkin diğer kodlar örnekleriyle birlikte verilmiştir.

1.2.1. Yasal dayanağa göre güncel olmama: Yasal dayanağa göre güncel olmama kodu, yürürlükte olmayan bir yasal dayanağa atıf yapılmasını ifade etmektedir. Rehberde yer alan ifadeler içinde en fazla (f=47) bu kod kapsamında güncel olmayan yasa ve yönetmeliklere atıf yapıldığı tespit edilmiştir. 2013 tarihli MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği' nin yürürlüğe girmesiyle "Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği" yürürlükten kaldırılmış olup söz konusu ifadeler "MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği" ve "Mesleki Eğitim Merkezleri Yönetmeliği" nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" e göre yeniden düzenlenmelidir. Örneğin; rehberde yer alan "Usta öğreticilik ve eğitici personel iş pedagojisi kursu ile ilgili iş ve işlemlerin incelenmesi" kısmında atıf yapılan "Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği" güncel yasal dayanak olmadığından "Mesleki Eğitim Merkezleri Yönetmeliği" nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik madde 32' ye atıf yapılması gerekmektedir. Rehberdeki yasal dayanakların güncel olmaması denetmenin çalışmalarında yasal olarak problemlere yol açabileceği gibi rehberin güvenilirliğine de gölge düşürmektedir. Medya zenginlik kuramına göre kurumsal yapıdaki değişiklikler farklı araçlarla, rutin şekilde ilgili çalışanların ve birimlerin dikkatine sunulduğunda yeniliklerin yayılımı daha etkili olmaktadır. Dinamik yetenekler kuramı, yeniliklerin izlenmesi ve güncel gelişmelerin kurumsal işleyişe göre düzenlenmesinde kurumların bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme mekanizmalarının yetkinliği önem taşımaktadır. Meslek Eğitim Merkezleri' nin son yıllarda ciddi kurumsal değişim yaşadığı, söz konusu değişimin birimdeki görev tanımları, iş akışı, yetki ve sorumluluk dağılımını etkilediği görülmektedir. Söz konusu değişikliklerin denetim rehberine aynı hızda yansımaması, gelişmeleri izleme, kurumu uyarılama mekanizmalarının eksikliği ile açıklanabilir. Ekoloji Kuramına göre de işe koşulan kurumların ve birimlerin varoluşsal nedenleri, hizmetleri ve bu hizmetlerden yararlananların yükledikleri anlam, belli aralıklarla ve farklı araçlarla gözden geçirilerek gerekli değişiklikler sağlanmalıdır (Tonbul, 2020). Denetim rehberinin yasal dayanaklarının güncel olmaması bulgusu, yapısal eksiklerden ve işgücünün söz konusu eksiklikleri saptama, iletme ve iletilen birimlerin çözüm yeterlikleri ve reflekslerinin yetersizliği ile de ilişkili olabilir. Bu doğrultuda rehberin uygulamadaki ve yasal belgelerdeki değişiklikler takip edilerek dijital ortamda sürekli güncellenmesi, kullanıcıların yasal dayanaklara göre tutarlı bilgiye anında ulaşması, denetim sistemini oluşturan kurumların dinamik yeteneğine katkı sağlaması bakımından gerekli görülmektedir.

1.2.2. Yasal dayanağa göre eksik ifade edilme: Yasal dayanağa göre eksik ifade edilme rehberdeki ifadelerin yasal dayanakla karşılaştırılması sonucu tam olarak örtüşmeyip eksik olmasını ifade etmektedir. Bu kod kapsamında rehberde az sayıda (f=1) ifadenin atıf yapılan yasal dayanağa göre eksik ifade edildiği belirlenmiştir. Örneğin; "1. Merkezin Fiziki Koşullarının Yeterlik Durumu" kısmında yasal dayanaklarda eksiklik vardır. Bu ifadeye ilişkin "Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği", "İş Sağlığı ve Güvenliği

Kanunu", "13.01.2005 tarihli ve 25699 sayılı Isınmadan Kaynaklanan Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği", "27.10.2011 tarihli ve 28097 sayılı Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Arttırılmasına Dair Yönetmelik" ve "17.09.2009 Tarihli ve 27203 sayılı "Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Enerji Yönetici Görevlendirilmesine ilişkin Yönetmelik" lerine de atıf yapılmalıdır. Rehberdeki ifadelerin yasal dayanaklarla örtüşmesi rehberin tutarlılığının sağlanması bakımından önemli görülmektedir.

1.2.3. Yasal dayanağa göre fazla ifadelendirilme: Yasal dayanağa göre fazla ifadelendirilme rehberdeki ifadelerin yasal dayanakla karşılaştırılması sonucu fazla ifadeler kullanılarak dayanakla uyumsuz bir durum göstermesini ifade etmektedir. Bu kod kapsamında rehberde az sayıda (f=5) ifadede yasal dayanağa göre gerekli olmayan fazla ifadelendirme yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin; denetim ve rehberlik ilkeleri kısmında *"Bağımsızlık, özendirme" ifadeleri ile "Personelin mesleki yeterliğini geliştirmek", "Gelecek yönelimli olmak", "Millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olan Türkçenin doğru kullanılması hususunda gerekli duyarlılığı göstermek", "Kurumlarda rehberlik ve denetim faaliyetlerini birlikte yürütmek"* ifadelerinin güncel yasal dayanak olan 2017 tarihli MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği 47. maddesinde yer almadığı görülmüş ve bu kod kapsamında değerlendirilmiştir. Bu fazladan kullanılan ilke ifadeleri rehberin yasal belgelere göre tutarsızlık oluşturmaya, neden olmaktadır. [Gökçe \(1994\)](#) Denetim ilkelerinin "amaçlılık, planlılık, durumsallık, açıklık, demokratiklik, bütünlük, süreklilik, bireysel farklılıkları göz önünde bulundurma ve iyi insan ilişkilerini temele alma" gibi ilkelerden meydana geldiğini ifade etmiştir. Yukarıda bahsedilen fazladan ifadelerin denetim ilkeleri ile bütünlük gösterdiğini söylemek mümkün değildir. Bu doğrultuda denetim ve rehberlik ilkeleri bölümünün tekrar gözden geçirilerek yasal belgelerle örtüşmesini sağlamanın rehberde tutarlılık kazandıracığı düşünülmektedir.

1.2.4. Yasal boşluk: Yasal boşluk kodu rehberdeki ifadelerin mevzuatdaki karşılığının taranması sonucunda hiç bir yasal dayanağın bulunamaması durumudur. Yasal boşluk kodu kapsamında rehberde az sayıda (f=8) ifade olduğu belirlenmiştir. Örneğin; *"Bulguların Denetlenen Kurumla Paylaşılması"* ve *"Öğretim Materyallerinin Yeterliliği"* kısımlarında atıf yapılabilecek yasal dayanağa ulaşamamış ve yasal boşluk kodu kapsamına alınmıştır. İlgili yasal belgelerde (MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği, MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği ve Mesleki Eğitim Merkezleri Yönetmeliği' nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik) güncellemeye gidilmesi ve bu yasal boşlukların giderilmesi gerekmektedir. Denetim sisteminin eğitim sisteminin bir alt sistemi olduğu ve birbiriyle etkileşim içinde olduğu düşünüldüğünde; bu yasal boşluk karmaşaya neden olabilir. Diğer yandan Kaos Kuramı' na göre kaoslar değişimleri de zorunlu kılarak fırsatları da beraberinde getirmektedir ([Douglas ve Friel, 1996](#)). Bu bağlamda bu yasal boşlukların giderilmesi amacıyla denetim paydaşlarının da karar alma mekanizmasına katılması sağlanarak yeni yönetmelikler ve yönergeler oluşturulabilir, bir değişim ortamı yaratılabilir.

1.2.5. Yasal dayanak belirsizliği: Yasal dayanak belirsizliği rehberdeki ifadenin güncel yasal dayanağa uygun olmasına rağmen bu dayanağa atıf yapılmamasını ifade etmektedir. Bu kod kapsamında rehberde orta düzeyde (f=26) ifade tespit edilmiştir. Örneğin; rehberde yer alan *"Pansiyon işleri"* bölümüne ilişkin "Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği" ve "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Resmi Okullarda Yatılılık, Bursluluk, Sosyal Yardımlar ve Okul Pansiyonları Yönetmeliği; Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumları Sosyal Etkinlikler Yönetmeliği ve Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul Pansiyonları Talimatnamesi" nde hükümler bulunduğu halde bu yasal belgelere atıf yapılmamıştır. Bu yasal belirsizlikler rehberde yer alan denetim işlemlerinin yürütülmesinde problemlere neden olabilir. Sorunların yaşanmaması adına denetim sistemi mevcut kaynakları etkili kullanmak için örgütsel yeteneklerini; yeni fırsatları araştırmak için de dinamik yeteneklerini kullanmalıdır. Dinamik yetenekler Kuramına göre kurumların çevrelerindeki değişimlere verdikleri tepkiler ve değişime uyumu yönetme yeterlilikleri onların yeteneklerine bağlıdır ([Tonbul, 2020](#)). Bu doğrultuda belirsizliklerin giderilmesi denetim sisteminin, dolayısıyla rehberin dinamik yeteneklerinin artırılmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra Max Weber' in ortaya attığı Bürokrasi Kuramında "bürokrasi" kavramı, bürokratik iş ve işlemlerde standart bir uygulamanın getirilerek düzenlilik ve tutarlılık sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Yazılı belgeler bu kuramın ilkelerinden biri olup bürokrasinin tüm işlemlerinin yazılı olması gerektiği savunulmaktadır. Kurama göre uygulayıcıların görevi bu yazılı belgeleri hazırlayıp muhafaza etmektir ([Özdemir, 2018](#)). Bu bağlamda rehberdeki yasal dayanak belirsizliklerinin giderilmesinin ve tutarlılığın sağlanmasının denetim işlemlerindeki düzeni artırabileceği söylenebilir.

1.2.6. İlgisiz yasal dayanak belirtme: İlgisiz yasal dayanak belirtme Mesleki Eğitim Merkezleri' nin denetlenmesine ilişkin işlemlerle ilgisi bulunmayan yasal belgelere dayanak olarak atıf yapılmasını ifade etmektedir. İlgisiz yasal dayanak belirtme kodu kapsamında rehberde az sayıda (f=1) ifade bulunmaktadır. Örneğin; rehberin dayanaklar bölümünde *"5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 11 nci maddesindeki, 'Kurumlar ve bu kurumlarda görevli personel, Bakanlığın denetimi ve gözetimi altındadır'* ifadesinde Mesleki Eğitim Merkezleri ile ilgisi olmayan "Özel Eğitim Kurumları Kanunu" na atıfta bulunulmuştur. Özel eğitimle mesleki eğitim merkezlerinin ilgisi bulunmamaktadır. Bu durum rehberin amaç kısmındaki

rehberdeki denetimin mesleki eğitime özel olduğu iddiasıyla çalışmakta ve rehberden çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca mesleki eğitim merkezlerinin kendine özgü nitelikleri dikkate alındığında denetim sürecinin de farklılık göstermesi sonucu rehberin bu merkezlere özgü bir biçimde hazırlanması gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Sosyal Kimlik Kuramına göre kuruma özgü ayırt edici yönler ve kurumsal hedefler doğrultusunda bireyin sosyal gruplara üyeliği, örgütsel vatandaşlık, aidiyet ve bağlılık gibi olguları pekiştirerek kurum için fazladan çalışmayı kabul ettirici bir etki yaratmaktadır (Tonbul, 2020). Bu nedenle denetimin kurumsal hedeflerini belirleme ve hayat geçirmede rehberin kuruma özgü olmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Rehberin yasal belgelere göre incelenmesine ilişkin elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; tutarsızlığın daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni rehberin hazırlandığı dönemde yürürlükte olan yasal dayanakların referans alınarak rehberin hazırlanması ancak gerek denetim sitemindeki gerekse mevzuattaki değişikliklerin rehberde hızlı ve güncel biçimde yansıtılamaması olabilir. Bürokratik hesapverilebilirlik doğrultusunda yönetsel davranışta, emir komuta zincirine yönetmelikler rehberlik etmektedir. Hesapverilebilirlik, bireylerin sorumluluklarını yansıtmakta ve kurallara, yönetmeliklere ve örgütsel direktiflere uyumu göstermektedir (Akbaba Altun, 2019: 359). Bu nedenle sistem içerisinde rehberin yasa dayanaklarla tutarlılığının gerçekleştirilmesi amacıyla mevzuat değişikliklerini takibe alma görevi tanımlanmış bir birimin oluşturulması hesapverilebilirlik bağlamında zorunlu olmaktadır. Denetim rehberinin güncel ve bilimsel olması yanında mesleki eğitim merkezlerinin kurumsal kimliğini yansıtmaması rehberin amacı bakımından da önemli görülmektedir. Zira aidiyet, sorumluluk almayı, sorunları örtmeden çözüm için harekete geçme, eksikleri saptama ve bunları iletebilme cesaret ve özgürlüğüne sahip olmayı beraberinde getirebilmektedir. Tutarsızlıkların görülme sıklığındaki fazlalığının nedenlerini ortaya koymak, bu araştırmanın problem durumunu oluşturmamakla birlikte, bu tür olumsuzlukların nedenlerini irdeleyen kuramlar (örneğin Kontrol, Bürokrasi, Kurumsal Kuram vb.) açısından yaklaşıldığında kısaca şöyle bir yorum yapılabilir: Kurumsal işleyişte eksikleri saptamakla doğrudan ilgili birimlerde ve çalışanlarda görev tanımlarında, uzmanlık, aidiyet, örgütsel vatandaşlık alanlarında sorunlar olduğu söylenebilir. Yapılacak farklı araştırmalarla, denetim rehberinde yasal metinlerin bazı bölümleri ve boyutlarıyla ortaya çıkan tutarsızlığın nedenleri irdelenebilir.

2. Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi' nin alanyazına göre incelenmesi

Denetim Rehberi denetim alanyazınına göre incelenmiş ve rehberin yasal belgelerle tutarlılığı ve tutarsızlığı olmak üzere iki kategori ortaya çıkmıştır. Tutarlılık kategorisi rehberin alanyazına uygun görülen ifadelerini kapsamaktadır. Tutarsızlık kategorisi ise alanyazına aykırı görülen, atıf yapılmayan, içerik eksikliği ve kavram tutarsızlığı bulunan ifadeleri kapsamaktadır. Bu kategorileri oluşturan kodlar ve bunlara ilişkin bulgular Tablo 3' te yer almaktadır.

Tablo 3. Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi' nin alanyazına göre incelenmesi

Tema	Kategori	Kod
Alanyazına göre incelenmesi	Alanyazınla tutarlılığı	Alanyazına uygunluk
	Alanyazınla tutarsızlığı	Alanyazına aykırı /uyumsuz durum
		İçerik eksikliği
		Kavram tutarsızlığı
		Alanyazına atfın olmaması

Tablo 3' e göre denetim rehberinin tümü alanyazına göre incelenmesi sonucu, 123 ifadede, alanyazınla tutarlı kısımların alanyazınla tutarsız kısımlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre farklı kodlarda oldukça yüksek tutarlılık saptanmıştır. Aşağıda tutarlılık ve tutarsızlığın hangi kodlarda olduğu verilerek alanyazın bulgularıyla ve yorumlarla desteklenmiştir.

2.1. Alanyazınla tutarlılığı: Denetim Rehberi' nin alanyazınla tutarlılık kategorisi altında alanyazınla uygunluk kodu bulunmaktadır. Rehberin yüksek düzeyde alanyazına uygunluk gösterdiği bulgusu elde edilmiştir. Örneğin; rehberde yer alan "Kurum ve birimler, denetim ve rehberlik raporunun kendilerine ulaşmasından itibaren bir ay içerisinde raporda belirtilen tespit ve öneriler doğrultusunda, kurumsal gelişim planı hazırlayarak Başkanlığa gönderirler. Taşra teşkilatındaki birimler ve kurumlar, kurumsal gelişim planının bir örneğini ise ayrıca il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine gönderirler. Başkanlığa süreç izlenir ve değerlendirilir. İzleme ve değerlendirme, konunun özelliğine göre yeni bir denetim ve rehberlik çalışması olarak da yürütülebilir" ifadesi bulunmaktadır. Burada bahsedilen izleme ve değerlendirmeye ilişkin alanyazında denetim tanımında "Denetim kontrol, durum saptama, değerlendirme ve geliştirme süreci olarak tanımlanabilir (Aydın, 2016)" denilmektedir. Rehberdeki "gelişim planı" ile alanyazındaki "denetimin geliştirme aşaması" arasında bir tutarlılık

görülmektedir. Ayrıca rehberdeki “izleme ve değerlendirme” ile alanyazındaki “değerlendirme” aşaması arasında da tutarlılık tespit edilmiştir.

2.2 Alanyazınla tutarsızlığı: Denetim Rehberi’ nin alanyazınla tutarsızlığı kategorisi; alanyazına aykırı/uyumsuz durum, alanyazına atıf yapılmaması, içerik eksikliği ve kavram tutarsızlığı kodlarından oluşmaktadır. Bu kategori altında çoktan aza sırayla, içerik eksikliği alanyazına aykırı/uyumsuz durum kavram tutarsızlığı kodlarında ifadelerle ulaşılırken alanyazına atıf kodunda herhangi bir ifadeye ulaşılammıştır. Bu kodlar ve ilgili örnekleri aşağıda yer almaktadır.

2.2.1. Alanyazına aykırı /uyumsuz durum: Alanyazına aykırı/uyumsuz durum kodu rehberdeki ifadenin alanyazındaki bilgilere ters düşmesi durumudur. Bu kod kapsamında rehberde düşük düzeyde ifade bulunduğu belirlenmiştir. Örneğin; rehberde “*Ön çalışma; bilgi toplama/ön araştırma, potansiyel sorunlu alanlar, rehberlik ve denetim araçlarının belirlenmesi ile rehberlik ve denetim öncesi hazırlık toplantısı safhalarından oluşur.*” denilmektedir. Burada kastedilen denetim sadece kurum denetimidir. Örneğin; denetim sürecinde elde edilen bulguların denetlenen kurumla paylaşılması yanında öğretmenlerle de paylaşılması alanyazında yer almaktadır. Klinik denetim modelinde Achenso ve Gall (1987), denetimin “Planlama ve sınıf gözlemi ve geri bildirim” olmak üzere üç aşamalı olduğunu belirtmiştir (Akt. Aydın, 2016: 21). Buradaki geri bildirim, öğretmene yapılan bir bilgilendirmedir. Ancak güncel uygulamada sadece kurum denetimi yapılmaktadır. Alanyazın bulgularına göre ders denetiminin okul müdürlerine bırakılması ile öğretmenlerin alandaki yetkin kişilerin rehberliğinden yoksun kalması sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum rehberlerin asıl hazırlanış amacı olan alanda rehberliği öne çıkarma isteği ile çelişmektedir. Şimdiki durumda rehber sadece kurum denetimi amacına hizmet etmekte, rehberlik boyutu tekrar geri plana itilmiş olmaktadır. Batmaz ve Özmen (2006), öğretmenlerin okul müdürlerinin denetimdeki etkililiklerine ilişkin beklentilerinin tam olarak karşılanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Tonbul ve Baysülen’ in (2017) araştırmasında da müdürlerin değerlendirmedeki mevcut yetkinlikleri, farklı branşlara ait bilgiye sahip olmamaları da etkili denetim yapılmasına bir engel olarak görülmüştür. Ayrıca okul müdürlerinin denetim ve rehberlik konusunda herhangi bir eğitim almamış ve nadir olarak ders denetiminde bulunmuş olmaları, yaptıkları denetim ve rehberliğin öğretmenlerce yetersiz ve etkisiz olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Nitekim Yavuzkurt ve Kırıl (2019) okul müdürlerinin öğretmen ders denetiminde etkili olabilmeleri amacıyla uygulamalı eğitimlerle desteklenmesini önermektedir. Bu bağlamda denetim ve rehberliğe resmî kurumların ve alanyazının farklı açılardan bakması bir çelişkiye neden olmakta yasal düzenlemelerle eğitim denetimindeki bilimselliğin yan yana ve uyumlu şekilde yol almasına engel olmaktadır. Bu nedenle denetim alanında öncelikle yasal düzenlemelerle ile eğitim denetimi alanında üretilmiş bilgi uyumunun sağlanması gerekmektedir. Rehberdeki bu alanyazına aykırı durumun, rehberin bilimsel yönünü zayıflattığı düşünülmektedir.

2.2.2. İçerik eksikliği: İçerik eksikliği kodu rehberde yer alan kavramların eksik açıklanmasını ifade etmektedir. Bu kod kapsamında rehberde düşük düzeyde ifade bulunduğu belirlenmiştir. Örneğin; rehberde tanımlar kısmında yer alan denetim tanımının genel bir tanım olduğu görülmekte “Eğitim Denetimi” tanımı bulunmamaktadır. Eğitim denetimi alanyazında “yapılmış ya da süregelen eğitimsel faaliyetlerin amacına uygun gerçekleşip gerçekleşmediğini belirleyerek inceleme, açıklama ve süreç içinde öndeyide bulunan bir bilim dalı” olarak tanımlanmaktadır (Toprakçı, 2008). Bu doğrultuda denetimin bir eğitim kurumunda yapılıyor olması nedeniyle rehberde eğitim denetimi tanımına da yer verilmesi, rehberin alanyazınla ve bilimsel çalışmalarla daha tutarlı görünmesini sağlayabilir.

Denetim rehberinde içerik eksikliği kodunda saptanan bir diğer eksiklik ise denetimin eğitim felsefesi ile ilişkilendirilmesi konusundadır. Sistem yaklaşımı kapsamında alt sistemlerin de uyumlu çalışması beklenir. Kaos Kuramına göre sistemde ortaya çıkan bir sorunun, ilgili alt sistemlerin eşgüdüm eksikliğinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Douglas ve Euel, 1996). Buna göre merkeze alınan eğitim felsefesi, yönetsel ve denetimsel süreçlerle koşutluk göstermelidir. Başka bir söylemle denetim rehberinde hangi eğitim felsefelerine vurgu yapıldığı açık olmalıdır. Temel eğitim felsefesi ilerlemecilik ve yeniden yapılandırıcılık ise, denetimin de bu felsefelerle göre yapılandırılması gerekliliği ile ilgili ifadelerin yer alması beklenirdi. Diğer bir eksiklik ise rehberde denetim modelleri ile ilgili ifadelerin yokluğudur. Denetim rehberi, denetmene duruma göre gerekli denetim modellerinden (sanatsal, bilimsel, kliniksel, öğretimsel, farklılaştırılmış vb.) yararlanılması gerekliliği ile ilgili yönlendirmelerin yer alması beklenirdi.

Rehberde ‘2.2.4. Eğitim öğretimi geliştirme’ başlığı altında yer alan ‘Kurum ile işyeri ilişkilerinin geliştirilmesi ve uygulamalara yansıtılması’ ifadesi ayrıntılı yönergelerle sahip olması gereken bir rehber için eksiklik olarak nitelendirilebilir. Mesleki eğitim merkezleri, uygulamadan gelen bireylere eğitimler vermektedir. Uygulamadan yararlanmaları kadar, verilen eğitimi uygulamadan bir adım öteye taşıyacak kazanımlarla da sonuçlanması beklenir. Tonbul ve Kılıçoğlu’ nun (2013) araştırma sonuçları, mesleki eğitim merkezleri ile öğrencilerin çalıştıkları alanlarla buradaki beklentileri alma, öğrencilerin gelişimlerini yerinde tespit etmeye yönelik gözlem ve görüşmeler yapma, iş yerlerinde çalışan deneyimli ustalardan ve farklı alan uzmanlarından

mesleki eğitim merkezlerinde yeterince yararlanılmadığını ortaya koymaktadır. Rehberde, işyerleri ile iş birliğinin niteliğinin daha ayrıntılı dile getirilmesi beklenirdi.

2.2.3. Kavram tutarsızlığı: Kavram tutarsızlığı kodu rehberdeki kavramlarla alanyazındaki kavramların örtüşmemesi anlamına gelmektedir. Bu kod kapsamında rehberde düşük düzeyde ifade elde edilmiştir. Örneğin; denetim kavramı “Genel olarak kamuda, özel ve tüzel kişiliği bulunan kurum ve kuruluşlarda giderilebilir eksiklikler için rehberlikte bulunma, değişim ve gelişim için misyon ve vizyon kazandırmaya ilişkin öneriler getirme sürecidir.” şeklinde rehberliği de kapsayan bir kavram iken, rehberlik kavramı denetimden ayrı bir kavram gibi tanımlanarak sunulmuştur. Taymaz (2015) eğitim denetimini, eğitimdeki her kademeye uygulanabilen, ihtiyaç duyulan ve istenilen yerde ve zamanda ulaşılabilen mesleki bir yardım ve rehberlik olarak tanımlayarak denetim faaliyetlerinin rehberliği de kapsadığını ifade etmektedir. Altun (2014) da eğitim hedeflerindeki değişimi başlatabilmek ve sürdürülebilmek için mevcut durumu doğru şekilde tespit etmek, güçlü ve zayıf yönleri ortaya koymak, yöntem ve tekniklerin etkililiğini analiz etmek ve eğitim-öğretime rehberlik etmek gerektiğini ifade ederek, rehberliğin denetim sürecinin bir parçası olduğunu açıkça belirtmiştir. Buradaki kavram tutarsızlığının giderilmesi rehberin bilimsel olarak alanyazınla tutarlılığını sağlaması bakımından önemlidir.

2.2.4. Alanyazına atfı olmaması: Mesleki Eğitim Merkezleri Denetim Rehberi, incelendiğinde rehberin alanyazına herhangi bir göndermede bulunmadığı, alanyazın ile desteklenmediği görülmektedir. Örneğin, denetim rehberinde yer alan ‘Denetim Rehberinin Kapsam ve Sınırlılığı’ bölümüne bakıldığında, rehberin hazırlanmasında alanyazın bulgularının da dikkate alındığına dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu koda ilişkin örnek aşağıda verilmiştir. Yasal dayanağa göre atıfsızlık koduna ilişkin örnek

Mesleki Eğitim Denetim Rehberinden Alıntı

IV. DENETİM REHBERİNİN KAPSAM VE SINIRLILIĞI

‘Bu denetim rehberi hazırlanırken, Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliğinde belirtilen denetim hizmetlerinin çeşitleri referans alınmıştır.’

Alanyazında yer alan bilgi birikiminden de yararlanıldığına dair ifadenin, denetim rehberi hazırlanırken yer almasının, olumlu olacağı düşünülmektedir. Bakanlığın bu yöndeki tutumunun, akademik alanda yapılacak denetim araştırmalarının niteliğini artırabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçları rehberin yasal metinlerle çok sayıda tutarsızlığının ve alanyazınla bazı alanlarda uyumsuzluğunun olduğunu göstermektedir. Bulgular bölümünde her alt problemin altındaki sonuçlar alanyazınla desteklenerek tartışılmıştır. Denetim rehberinin kullanıcıların etkili olarak faydalanması için yeterli düzeyde işlevsel olmadığı belirlenmiş olup, bu durumun nedeninin alt yapı ve insan kaynağının rehberin işlevselliği sağlamak adına işe koşulmasının eksikliği olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada Mesleki Eğitim Merkezleri Denetim Rehberinin yasal belgeler ve alanyazın temelinde tutarlılığı incelenmiştir. Araştırmanın birinci teması kapsamında denetim rehberinin yasal belgeler bağlamında incelenmesi sonucu, rehberin yasal belgelere göre tutarlı kısımlarının bulunduğu ancak tutarsız kısımlarının daha çok olduğu göze çarpmaktadır. Rehberin yasal belgelerle tutarsızlık kategorisi altında ise yasal atıfların büyük kısmının güncelliğini yitiren 2014 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Denetim Başkanlığı ile Maarif Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği ile 2002 tarihli Mesleki ve Teknik Eğitim Kanunu’ na yapıldığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı rehberdeki yasal atıfların çoğunluğunun güncel olmadığı söylenebilir. Ayrıca rehberin dikkate değer kısmında ifadelerin güncel yasal dayanakları bulunduğu halde bu dayanaklara atıf yapılmamıştır. Güncel yasal dayanak olan 2017 tarihli MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği ile tutarlı maddeler bulunmasına rağmen bu dayanağa atıf yapılmayarak yasal bir belirsizlik oluşturulmuştur. Rehberde yasal dayanağa göre eksik ve fazla ifade edilen kısımlar da bulunmaktadır. Yasal dayanaklara atıflarda rehberdeki ifadeler ile dayanak maddelerinin örtüşmesine dikkat edilmemiştir. Bu durum rehberde yasal dayanağa göre fazla ve eksik ifadelendirme biçiminde bir tutarsızlık oluşmaktadır. Denetim Rehberi’ nde rehberle ilgisiz yasal dayanaklara atıfta bulunulduğu sonucu da elde edilmiştir. Dayanaklar bölümünde Özel Eğitim Kurumları Kanunu’ na atıf yapılması mesleki eğitimle ilgili bir rehberde ilgisiz ve gereksiz görülmüştür. Nitekim bu durum rehberin amaç kısmındaki denetimin ve rehberin mesleki eğitime özgü olduğu iddiasıyla çelişmektedir. Bu sonuçların, denetim rehberinin “rehberlik” iddiasını zayıflattığı düşünülmektedir. Rehberin uygulayıcılara faydalı olması ve “rehber” vasfını güçlendirmesi bakımından özellikle amaç, kapsam, dayanak ve tanımlar kısmının 2017 tarihli MEB Teftiş Kurulu Yönetmeliği’ ndeki maddelerle örtüşecek biçimde, 2013 tarihli MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği’ ve 2017 tarihli Mesleki Eğitim Merkezleri Yönetmeliği’ nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’ e göre yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Maarif müfettişleri arasında uygulamada standartlaşmayı sağlaması bakımından rehberin çevrimiçi olarak sürekli güncellenerek yeni yasa, yönetmelik ve uygulamalarla uyumlu olmasının sağlanması önemli görülmektedir. Rehberin yasal dayanaklarla tutarlılığının ve kuruma özgü olduğunun sağlanması açısından mesleki eğitimle ilgili yasal dayanaklara atıf yapılması gerektiği de söylenebilir.

Araştırmanın ikinci teması kapsamında, denetim rehberi alanyazın temelinde incelenmiştir. Rehberin alanyazınla tutarlılığı kategorisinde yüksek düzeyde alanyazına uygunluk gösterdiği belirlenmiş ancak tutarsızlık gösteren ifadeler de rastlanmıştır. Denetim alanında son yıllarda sık sık yönetmeliklerin ve görev tanımlarının değiştirildiği, var olan sistemi düzeltmeden yeni uygulamalar getirildiği görülmektedir. Bu durum denetim alanında bir düzensizliğe ve istikrarsızlığa neden olmakta, öğretmen ve yöneticilerde denetime karşı güvensizlik duygusu ve önyargı oluşturmaktadır. Rehberde maarif müfettişlerine denetimlerde yol göstermek, okul denetiminde uygulama birliği sağlamak ve sorunlu alanların önceliklendirilerek denetim yapılmasının amaçlandığı belirtilmektedir. Denetlemenin eğitim sistemi için bir gereklilik olması, hızlı mevzuat ve sistem değişikliklerine ayak uydurmayı da gerekli kılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına uygun olarak öneriler de geliştirilmiştir. Rehberin mesleki eğitim merkezlerine özel olması ve bu kurumun denetim sürecini içermesi nedeniyle kuruma özgü niteliklerinin artırılması, örgütsel kültür bağlamında kurumsal bir kimlik oluşturulması önerilebilir. Politika yapıcılara MEB Teftiş Kurulu Başkanlığı kapsamında bir güncelleme birimi oluşturulması önerilebilir. Mevzuat ve alanyazın biçiminde iki işlevli olarak kurulması önerilen söz konusu birimde mevzuat ve denetim alanında uzman kişilerle birlikte, yönetici ve öğretmenler de görevlendirilebilir. Denetim rehberi hem güncel mevzuata göre sürekli düzenlenerek hem de alanyazından alınmış güncel içerikler oluşturularak rehberde daha işlevsel ve bilimsel bir görünüm kazandırılabilir. Bu güncellemelerin denetim sisteminin paydaşları olan maarif müfettişleri, okul müdürleri ve öğretmenler için Teftiş Kurulu Başkanlığı web sayfasında ulaşılabilir olması, eğitimdeki dijitalleşme kapsamında bir veri tabanı oluşturulması sağlanabilir.

Paydaşların denetim alanındaki bilimsel araştırmaları takip ederek faydalanabilmesi adına üniversitelerin Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalları ile eşgüdümlü çalıştaylar, paneller ve eğitimler düzenlenebilir. Yapılan değişiklikler ve bu değişikliklere ayak uydurmanın önemine ilişkin maarif müfettişleri, yönetici ve öğretmenlere yılda iki kez Teftiş Kurulu Başkanlığı uzmanlarınca brifing/hizmetiçi eğitimler verilebilir. Bu eğitimlerde yeniliklere ve değişime ayak uydurma ile değişiklikleri benimsemenin örgütsel kültür, vatandaşlık, aidiyet ve bağlılık ilişkilerine katkısına vurgu yapılarak değişim etkililik oranı artırılabilir. Politika yapıcılar tarafından paydaşlara (müfettişler, yöneticiler, öğretmenler) denetim sürecine ilişkin alınan kararlara katılabilme imkânı verilebilir.

Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi, araştırmacılar tarafından uygulamayla olan tutarlılığı bakımından da incelenebilir. Rehberin daha işlevsel olması yanında bilimsel, hesapverilebilir ve kuruma özgü niteliklerin de kazanılabilmesi için neler yapılabileceğine ilişkin maarif müfettişleri, yönetici ve öğretmenlerin görüşlerine başvurulabilir. Denetimle ilgili araştırma sonuçlarının uygulamalara daha çok yansıtılabilmesi için nelere dikkate edilebileceğine yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyol B., ve Yavuzkurt, T. (2016). Türkiye'de lisansüstü tezlerde eğitim denetimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5 (2), 908-926.
- Anapa, S. (2008). *Avrupa birliğine uyum sürecinde Türkiye' de mesleki ve teknik eğitim*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akbaba Altun, S. (2019). Eğitimde hesapverilebilirlik. N. Cemaloğlu (Ed.), *Eğitim yönetimi içinde* (s.357-367). Ankara: Pegem Yayınevi.
- Akkuş Aydemir, A. (2015). *Ostim mesleki eğitim merkezlerine devam eden öğrencilerin mesleki eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altun, B. (2014). *Denetime eleştirel yaklaşım: Öğretmen denetimi nasıl olmalı?* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Aydın, İ. (2016). *Öğretimde denetim: Durum saptama değerlendirme ve geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydoslu, D. (2014). *Mesleki eğitim merkezlerinde yürütülen çıraklık eğitiminin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bağış, R. C. (2017). *Çocuk emeğine ve çıraklık eğitimine sosyolojik bir bakış: Denizli Kent Örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Batmaz, C. ve Özmen F. (2006). İlköğretim Okul Müdürlerinin Öğretmen Denetimindeki Etkililikleri-Hizmet Yılı ve Görev Türü Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 102-120.
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1999). *Themes and issues in the self-regulation of behavior*. *Advances in social cognition*, 12 (1), 1.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Douglas, M (2016). *Kurumlar nasıl düşünür*. Çev.M. Özcaner. Ankara. İthaki yayıncılık.
- Douglas, K., & Euel, E. (Eds.). (1996). *Chaos theory in the social sciences: Foundations and applications*. Michigan: University of Michigan Press.
- Eisenhardt, K. M., & Martin, J. A. (2000). Dynamic capabilities: what are they? *Strategic Management Journal*, 21 (10-11).
- Ekiz, D. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Gemici, N. (2010). Ahilikten günümüze meslek eğitiminde model arayışları ve sonuçları, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (19), 71-105.
- Gökçe, F. (1994) Eğitimde denetimin amaç ve ilkeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 73-78.
- Hoş, Z. (2012). *Avrupa birliği mükteşebatın bağlamında Türkiye’ de çıraklık ve strajyerlik müessesesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Horuz, O., R. (2017). *Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin incelenmesi* (Bartın İli Örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- İlğan, A. (2008). İlköğretim müfettişleri ve öğretmenlerinin farklılaştırılmış denetim modelini benimseme ve uygulanabilir bulma düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 389-422.
- Kayıkçı, K., Özdemir, İ ve Özyıldırım, G. (2018). Denetim anlayışı ve uygulamalarındaki değişimler hakkında okul müdürlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 17 (4), 20172-2187.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sürt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189.
- Kocatürk, F. (2006). *AB ülkelerinde mesleki eğitim sistemlerine ilişkin yaklaşımlar ve Türkiye için uyum analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kösesoy, B., C. ve Oğuzöncül, A., F. (2020). Çocuk işçiliği üzerine bir değerlendirme Elâzığ mesleki eğitim merkezi örneği. *ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi*, 5 (1), 96-103.
- MEB (2020-a). *Mesleğim hayatım*. Erişim adresi <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/mesleki-egitim>.
- MEB (2020-b). *Geçmişten günümüze fotoğraflarla mesleki ve teknik eğitim*. Erişim adresi http://mtgcm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_05/30125511_30093130_mesleki_teknik_egitim-
- MEB (2020-c). *Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü alanlar ve dal listesi*. Erişim adresi <http://meslekitanitim.meb.gov.tr/alanlardallar.html>.
- MEB (2020-d). *Teftiş Kurulu Başkanlığı Mesleki Eğitim Merkezi Denetim Merkezi*. Erişim adresi <http://tkb.meb.gov.tr/www/yayinlarimiz/icerik/13>.
- MEB (2020-e). *Teftiş Kurulu Başkanlığı/Yayınlarımız*. Erişim adresi <https://tkb.meb.gov.tr/www/yayinlarimiz/icerik/13>.
- Özdemir, M. (2018). *Eğitim yönetimi alanın temelleri ve çağdaş yönelimler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Resmî Gazete (1986). *3308 Sayılı Meslek Kanunu*. Erişim adresi <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3308.pdf>.
- Resmî Gazete (2011). *Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*. Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110914->.
- Resmî Gazete (2017). *Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. Erişim adresi <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170916-15.htm>.
- Somuncu, A. (2020). Türkiye’ de mesleki eğitim ve istihdam – Hayaller beyaz olsa da gerçekler mavi yaka. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24 (1), 174-194.
- Şahin, İ. (2017). Eğitim müfettişlerinin öğretmenlere rehberlik etme görevlerini yerine getirme durumu. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37 (1), 263-288.
- Şişman, M. (2019). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Taymaz, H. (2015). *Eğitim sisteminde teftiş: Kavramlar, ilkeler, yöntemler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Toprakçı, E., Cakirer, İ., Bilbay, A., Bağcivan, E., ve Bayraktutan, İ. (2010). Kuram ve uygulamada eğitim denetmenleri meslek etiği. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 5 (1), 14-23.
- Toprakçı, E. (2008). *Sınıfa dayalı yönetim*. Ankara: Pegem Yayınları,
- Toprakçı E. ve Akçay, A. (2016). Türkiye’dekamu yararına çalışan derneklerin eğitim faaliyetlerinin yönetimi ve denetimi (Yasal belgeler temelinde nitel bir analiz). *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJ*, 5 (1), 29-52.
- Tokuç, B., Evren, S., M., H. ve Ekuklu, G. (2009). Edirne ve Hayrabolu mesleki eğitim merkezi öğrencilerinde umutsuzluk ve sürekli kaygı düzeyleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8 (2), 155-160.
- Tonbul, Y. ve Kılıçoğlu, G. (2013). Mesleki eğitim merkezlerinin, çıkarların mesleki gelişimine katkısına ve karşılaşılan sorunlara ilişkin bir araştırma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5 (1), 111-128.
- Tonbul, Y., ve Baysülen, E. (2017). Ders denetimi ile ilgili yönetmelik değişikliğinin maarif müfettişlerinin, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 16 (1), 299-311.
- Tonbul, Y. (2020). Eğitim kurumlarında yönetsel sorunların analizi için kuram rehberi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Üzümcü, A., F. (2016). *Çıraklık eğitimindeki suça sürüklenmiş çocukların topluma kazandırılmasındaki rolü: Ankara Çocuk Eğitimevi örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Weber, M. (2000) *Sosyoloji yazıları*, (Çev. Taha Parla), (12. Baskı). İstanbul: Deniz Yayınları.
- Yazgeç, S. (2008). *Mesleki eğitim merkezi metal teknolojisi-makine teknolojisi bölümlerinde öğrenim gören öğrencilere, işletmelerde uygulanan mesleki eğitim çalışmalarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Yavuzkurt, T. ve Kıral, B. (2019) Kanada, Bulgaristan ve Türkiye öğretmen yetiştirme, eğitim yönetimi ve denetimi sistemlerinin karşılaştırılması. *Karabuk University Journal of Institute of Social Sciences*, 9, 668-683.
- Yıldırım, H. ve Şimşek, M. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zucker, L. G. (1977). The role of institutionalization in cultural persistence. *American Sociological Review*, 726-743.

The investigation of Vocational Training Centers Supervising Based on Legal Documents and Literature

Associate Prof.Yılmaz TONBUL

Ege Üniversitesi -Turkey
yilmaztonbul@gmail.com

Nurdan ÖDEMiŞ KELEŞ

Ege Üniversitesi -Turkey
nurdankeles77@gmail.com

Abstract

The research, it is aimed to determine the inconsistencies by examining Vocational Training Centers Supervision Guideline based on literature and legal documents. The working document consists of the "Vocational Training Centers Guidance and Supervising Guideline" prepared for the supervising of institutions in 2016 by the Ministry of National Education Supervising Board. In the research, the document analysis technique was used based on qualitative research. Content analysis was applied in the analysis of the data. The guideline is taken from the website of the Ministry of National Education Supervising Board. All the statements in the guideline were analyzed separately. As a result of the research it has been determined that the supervision guide has many inconsistencies with legal documents such as not being up-to-date or uncertainty on the legal basis. Although the supervision guide is generally consistent with the literature and the information produced on the science of audit is included in the guide, inconsistencies were found in the lack of content, contradiction / inconsistency and concept inconsistency codes.

Keywords: Educational supervision, Supervision guideline, Vocational education, Inspectors

**E-International Journal
of Educational Research,
Vol: 11, No: 3, 2020, pp.139-153**

DOI: 0.19160/ijer.803653

Received: 01.10.2020

Revision (if there is):

Accepted: 15.11.2020

Suggested Citation:

Tonbul, Y. & Ödemiş Keleş, N. (2020). Mesleki Eğitim Merkezleri Rehberlik ve Denetim Rehberi' nin yasal belgeler ve alanyazın temelinde tutarlılığının incelenmesi, E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 11, Sayı: 3, 2020, ss. 139-153, DOI: 10.19160/ijer.803653.

EXTENDED ABSTRACT

Problem: The Ministry of National Education, which is organized as a center, provincial and overseas organization, consists of two parts: formal and non-formal education. The Supervising Board Directorate Unit carries out the supervision and guidance activities of all schools and educational institutions within the scope of the Ministry of National Education. Vocational Training Centers, one of the educational institutions supervised by the Board of Inspectors, are within the scope of the General Directorate of Vocational and Technical Education of the Ministry of National Education. Innovation in the ongoing supervisory approach was made in 2014, and supervisory guidelines were prepared and published separately for all schools and educational institutions within the scope of the Ministry. One of these guidelines has been prepared for Vocational Training Centers and presented to users. Vocational training centers, defined as the training institution where journeyman and mastery training and vocational and technical course programs are applied, train the professional staff needed by the sub-branches and show a bridge between the education and employment market. The supervisory process to be carried out in these centers has been set to certain standards with the "Vocational Training Centers Supervisory Guideline" created by the Board of Inspectors. These guidelines both draw a road map for the supervisors and provide information to the managers and teachers working in this center regarding the subjects to be supervisory. Therefore, the fact that the guideline is up-to-date and scientific-based on legal documents and literature is also important in terms of ensuring the unity of practice in the supervision of the education expressed in the purpose of the guideline. Educational supervision is a discipline that determines whether educational activities carried out or ongoing in the field is carried out following the purpose, planning, current human and substance source, and legal procedures. Although there are studies on vocational education in the examination made in the field of educational supervision science, there is no study related to the supervision of vocational education, nor was there any study related to the said guideline. It is thought that examining the consistency of the guideline with legal documents and literature will be very important in terms of guiding the practitioners and eliminating this deficiency in the literature. Also, the fact that the guideline is up-to-date and scientific, reflects the institutional identity of the vocational education centers is considered important for the guideline. Considering that the functioning of educational institutions is established based on basic legal principles, the importance of this review becomes more and more. In this context, the purpose of this research; Vocational Training Centers Guidance and Supervising Guidelines are examined based on literature and legal documents.

Methods: The "Vocational Training Centers Guidance and Supervision Guideline", which is one of the 16 guidance and supervising guidelines that the Ministry of National Education Supervising Board prepared and published for the supervising of institutions in 2016, constitutes the working document. By the problem of the research, the document analysis technique was used based on qualitative research. Content analysis was applied in the analysis of the data. The supervisory guideline was taken from the "Publications" page on the website of the Board of Inspectors. 1) Purpose, scope, basis, and definitions, 2) Guidance and Supervisory Principles, 3) Guidance and Supervisory Principles, 4) Guidance and supervisory Reporting Standards were analyzed by analyzing them separately, forming meaningful integrity.

Findings: As a result of the research; The inconsistency of the supervising guideline with legal documents has been determined very high. Although the information about the science of supervising is generally consistent with the literature and the information produced in the science of supervising, some inconsistency codes were identified. In the field of supervisory, it is observed that new regulations have been introduced from the beginning without correcting the existing system, in which regulations and job descriptions have been changed frequently in recent years. This situation causes an irregularity and instability in the field of supervision and creates a sense of insecurity and prejudice against the supervision of teachers and administrators. It is stated in the guideline that it is aimed to guideline the inspectors of the education in the supervising, to provide unity in the school Supervising, and to carry out the supervising by prioritizing the problem areas. The fact that supervision is a requirement for the education system also makes it necessary to keep up with rapid legislative and system changes. Therefore, it is necessary to ensure the consistency of the guideline with legal bases and literature.